

Kultúra starej jogy a nová jogová vôľa

Rudolf Steiner

6. prednáška z 30.11.1919 v Dornachu z cyklu „Die Sendung Michaels“, GA 194

Z výkladov posledných dní ste videli, ako je pre úplné pochopenie ľudskej bytosti nutné zaoberať sa členením človeka a predovšetkým rozlišovať prenikavý a hlboko siahajúci rozdiel medzi tým, čo by sme mohli nazvať organizáciou hlavy, ľudskou organizáciou hlavy a tým, čo je organizáciou ostatného človeka. Iste už síce viete, že aj tohto ostatného človeka môžeme ďalej členiť, takže dospejeme v celku k trojčlennosti, ale pre pochopenie významných impulzov vo vývoji ľudstva, pred ktorým stojíme v prítomnosti aj v najbližšej budúcnosti, je najskôr dôležité rozlišovanie človeka hlavy a ostatnej jeho organizácie.

Ak hovoríme o človeku duchovno-vedecky tak, že povieme: človek hlavy, zvyšný človek, potom sú to pre nás spočiatku skôr *obrazy, samotnou prírodou vytvorené pre dušu a ducha*, ktorých sú výrazom, odtlačkom. V celom vývoji pozemského ľudstva má človek také postavenie, že ho vlastne môžeme pochopiť len vtedy, keď si uvedomíme, aký rozdiel je medzi organizáciou hlavy a ostatnou organizáciou. *To, čo je napojené na organizáciu hlavy, a čo sa prejavuje hlavou, najmä ako predstavový život človeka, to je veru niečím, čo siaha – ak ostaneme najskôr iba v dobe poatlantského vývoja ľudstva - čo siaha ďaleko naspäť, do tohto poatlantského vývoja ľudstva.*

Ak obrátime pozornosť k dobe, ktorá nasledovala bezprostredne po veľkej atlantskej katastrofe, teda k šiestemu, siedmemu, ôsmemu tisícročiu pred Kr., potom nájdeme v oblastiach, ktoré vtedy boli civilizovaným svetom, duševné ladenie ľudstva, ktoré sa ťažko dá prirovnávať k nášmu. To, čo mal vtedy človek vo vedomí, čo charakterizovalo ľudské chápanie sveta, je ťažké porovnávať s naším dnešným zmyslovým nazeraním, s naším myšlienkovým ponímaním sveta. Vo svojej „Tajnej vede“ som nazval túto kultúru, siahajúcu do tak dávnych dôb, *kultúrou praindickou*. Môžeme povedať: Ľudská organizácia, viazaná vtedy predovšetkým na hlavu, bola odlišná od našej natoľko, že toto staré obyvateľstvo neprežívalo čas a priestor tak, ako dnes my. Bolo to akési *prehliadanie sveta po nesmiernych diaľavách priestoru a tiež akési nahliadanie do rozdielnych momentov času*. Silné zdôrazňovanie priestoru a času v chápaní sveta tu v tejto starej dobe ešte nebolo.

S prvými náznakmi tohto sa stretávame až v piatom, štvrtom tisícročí, najmä v dobe, ktorú označujeme ako *dobu praperskú*. Aj vtedy však bola celá duševná nálada ťažko porovnateľná s duševnou náladou dnešného človeka. V onej starej dobe mal človek predovšetkým stále sklon interpretovať si všetky veci tak, že všade badal *odstupňovanie svetlosti, jasú a tmavosti, temnoty*. Abstrakcie, v ktorých dnes žijeme, boli vtedajšiemu pozemskému obyvateľstvu ešte úplne cudzie. Existovalo tu ešte niečo z akéhosi univerzálneho, celostného nazerania, vedomie, že všetko vnímateľné je preniknuté svetlom a jeho odtieňmi v temnote.

Tak bol chápaný aj morálny svetový poriadok. Vľúdny, dobrotivý, láskavý človek bol pociťovaný ako svetlý, jasný, človek nedôverčivý a sebecký bol pociťovaný ako temný. Morálna individualita človeka bola ešte okolo neho vnímaná auricky. A keby

sme človeku tejto starej praperskej doby hovorili o tom, čo dnes nazývame ako prírodný poriadok, ničomu by nerozumel. Prírodný rád v našom zmysle v jeho svete svetiel a tieňov neexistoval. Lebo pre neho tu bol svet svetla a tieňa, a napríklad aj vo svete tónov nazýval niektoré odtiene zvukov svetlými, jasnými, niektoré tmnými, tieňovými. Svet bol pre neho svetom svetla a tieňa. A to, čo sa touto svetlosťou a temnosťou prejavovalo, to vnímal ako duchovné a zároveň prírodné moci. Duchovné a prírodné moci nerozlišoval. Niečo také, čo my dnes rozlišujeme ako rozdiel medzi prírodnou nutnosťou a ľudskou slobodou, by považoval za šialenstvo, lebo pre neho táto dvojnosť prírodnej nutnosti a ľudskej ľubovôle neexistovala. Všetko objímal v akejsi duchovno-fyzickej jednote. Ak mám obrazne načrtnúť charakter tohto praperského svetového náhľadu – význam vyplynie až z toho, čo bude nasledovať – musím nakresliť asi takúto líniu, ako svetového hada, symbol vesmíru, všetkého, čo ľudské nazeranie obsiahlo.

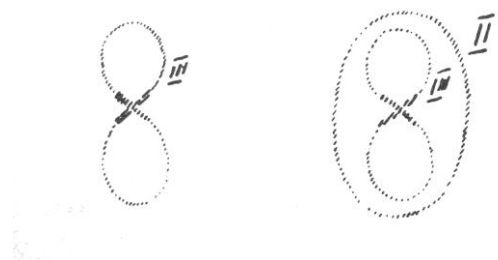


Potom, čo toto ladenie duší ľudí trvalo asi dvetisíc rokov, nastúpilo niečo, čoho dozvuky vnímame *v chaldejskom a egyptskom náhľade na svet* a zvláštnou formou v svetovom názore, ktorého odlesk sa zachoval v Starom zákone. Tu sa už objavuje istým spôsobom to, čo je nášmu nazeraniu bližšie. Do ľudských predstáv vstupuje už určitý odtienok prírodnej nutnosti. Ale táto prírodná nutnosť je ešte veľmi vzdialená od toho, čo dnes nazývame mechanickým, alebo vitálnym poriadkom. *Prírodné dianie v tejto dobe ešte spadá v jedno s božským chcením, s prozreteľnosťou. Prozreteľnosť a prírodné dianie sú ešte jedno.*

Človek vedel: ak pohybuje rukou, potom je to vlastne to božské v ňom, ktoré ním preniká a pohybuje jeho rukou, jeho pažou. Ak sa strom otriasa vo vetre, potom pre jeho pozorovanie nebol tento otriasaný strom ničím iným, než pozorovaný pohyb ruky. Videl tú istú božskú moc ako prozreteľnosť vo vlastných pohyboch aj v pohyboch stromu. Rozlišoval však už Boha mimo a Boha vo vnútri, ibaže bol vnímaný ako jednotný. Boh vo vnútri a Boh v človeku bol ten istý. A človeku bolo v onej dobe jasné, že vo vnútri v človeku je však niečo, čím sa navzájom stretávajú prozreteľnosť vonku v prírode a prozreteľnosť vo vnútri v človeku.

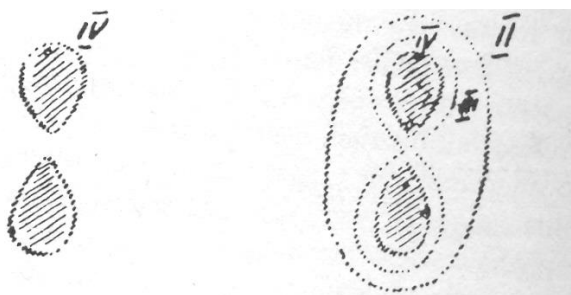
Takto v onej dobe človek pociťoval proces ľudského dýchania. Človek si hovoril: keď sa strom otriasa, potom je to Boh mimo, a keď pohybujem rukou, potom je to Boh vo vnútri. Keď vdychujem vzduch, vnútorne ho spracovávam a opäť vypúšťam von, tak je to Boh zvonku, ktorý do mňa vchádza a opäť vychádza. Tak pociťoval človek to isté božstvo vonku aj vo vnútri, ale v istom bode súčasne vonku aj vo vnútri. Hovoril si: tým, že som dýchajúcou bytosťou, som súčasne bytosťou prírody vonku a v ten istý čas aj sám sebou.

Ak mám charakterizovať svetový názor tohto tretieho obdobia, ako som predchádzajúcou kresbou charakterizoval praperský názor, potom to musím nakresliť takto:



Táto línia by predstavovala na jednej strane bytie vonku v prírode a na druhej strane ľudské bytie, avšak v jednom bode, v *processe dýchania*, sa krížia.

V štvrtom, *grécko-latinskom období* sa to mení. Tu vstupuje pred človeka ostrý protiklad vonkajška a vnútrajška, prírodného bytia a ľudského bytia. Tu sa človek začína pociťovať v protiklade k prírode. A ak mám opäť charakteristicky naznačiť, ako sa človek začína teraz v gréckom veku cítiť, potom to musím nakresliť takto: *na jednej strane pociťuje to vonkajšie, na druhej strane to vnútorné a medzi oboma už niet krížiaceho bodu.*



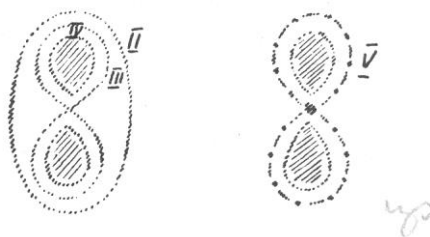
To, čo má človek spoločné s prírodou, akosi ostáva do istej miery mimo vedomia. Z vedomia to už vypadáva. V indickej kultúre jogy sa človek pokúša dostať to späť. Preto je kultúra indickej jogy atavistickým návratom k predchádzajúcim vývojovým stupňom ľudstva, pretože sa tu človek pokúša dostať späť do vedomia proces dýchania, ktorý v druhom období pociťoval prirodzene ako niečo, v čom sa cítil súčasne vonku aj vnútri. Toto štvrté obdobie sa začína v 8. storočí pred Kr. A tu sa potom tiež začali tie neskoré indické cvičenia jogy, snažiace sa privolať atavisticky späť to, čo mal človek predtým, zvlášť v kultúre indickej, ale čo potom stratil.



Toto vedomie procesu dýchania bolo teda stratené. A ak sa spýtame: prečo sa to kultúra indickej jogy pokúšala privolať späť a verila, že to týmto spôsobom dosiahne? Potom musíme povedať: to, čo sa tým malo dosiahnuť, bolo ozajstné pochopenie vonkajšieho sveta. Lebo procesom dýchania, ako bol chápaný v treťom kultúrnom období, *chápal človek vnútorne v sebe niečo, čo bolo zároveň vonkajším*.

To je to, čo musí byť opäť dosiahnuté, no inou cestou. Pretože štvrté obdobie sa skončilo asi v roku 1413 a úplne až v polovici 15. storočia, žijeme ešte v následnom doznievaní účinkov tejto kultúry, ktorá sa prejavuje v ladení ľudskej duše ako niečo naskrz dvojaké. *Vďaka svojej organizácii hlavy máme nedokonalé nazeranie na prírodu, na to, čo nazývame vonkajším svetom, a vďaka vnútornej organizácii ostatného človeka máme nedokonalé poznanie o sebe samých.* V čom by sme mohli súčasne vidieť proces sveta a proces seba samých, toho medzi tým sa nám nedostáva, vypadáva to. *Ide teda teraz o to, aby to, čo bolo stratené, ľudstvo opäť dosiahlo, teraz však vedome.* To znamená, že musíme opäť pojať to, čo je vo vnútri človeka a čo súčasne patrí vonkajšiemu svetu i vnútornému, čo sa opäť vzájomne v lemniskáte pretína.

O to sa musí usilovať piata poatlantská epocha. *Bude sa snažiť o nájdenie niečoho vo vnútri človeka, v čom sa súčasne odohráva vonkajší proces.*



Možno si spomeniete, že som vás na túto dôležitú skutočnosť už upozornil; že som poukázal v mojom poslednom odseku článku „Sociálna budúcnosť“, kde som sa zdanlivo zaoberal významom tejto veci pre sociálny život, kde je však dôrazne poukázané práve na to, že musíme nájsť niečo, čoho sa človek chopí v sebe, čo ale súčasne spoznáva aj ako proces sveta. My ako ľudia prítomnosti to nemôžeme dosiahnuť návratom ku kultúre starej jogy, ktorá patrí minulosti. Lebo sám proces dýchania sa totiž zmenil. To sa však nedá dokázať na klinike. Ale tento proces ľudského dýchania prešiel od tretej poatlantskej kultúry zmenou. Hrubo povedané: v tretej poatlantskej epoche dýchal človek ešte dušu, teraz dýcha vzduch. Nie iba naše predstavy sa stali materialistickými, ale sama realita stratila svoju dušu.

Prosím, to, čo teraz poviem, nepovažujte za niečo bezvýznamné. Lebo uvedomte si, čo to znamená, že realita, v ktorej žije ľudstvo sa sama premenila tak, že vzduch, ktorý dýchame, sa stal niečím iným, než bol asi pred štyrmi tisícami rokov. To nie je tak, žeby sa zmenilo iba vedomie ľudstva. V atmosfére Zeme bola duša – vzduch bol dušou. Tak to už dnes nie je, respektíve, je ňou iným spôsobom. Keď človek teraz cvičí jogové dýchanie, tak dýcha duchovné bytosti elementárnej prirodzenosti, o ktorých som hovoril včera, tie do vás vnikajú, tie je možné dýchať. Ale to, čo bolo dosiahnuteľné pri normálnom dýchaní pred troma tisícročiami, to sa už nedá dosiahnuť umelým spôsobom. To je veľká ilúzia orientálcov.

To, čo teraz hovorím, popisuje rýdzu realitu. Ono oduševnenie vzduchu, ktoré človeku patrí, to tu už nie je. A preto môžu bytosti, ktoré by som nazval bytosťami antimichaelskými, vniknúť do vzduchu a prostredníctvom vzduchu do človeka a týmto spôsobom sa dostávať do ľudstva. A zapuďiť ich môžeme iba vtedy, ak namiesto starej jogy začneme konať to, čo je správne pre dnešok.

Musí nám byť jasné, že treba usilovať o to správne tak, že si budeme vedomí omnoho jemnejšieho vzťahu človeka k vonkajšiemu svetu, takže sa vzhľadom na naše éterické telo udeje niečo, čo musí stále viac a viac vniknúť do nášho vedomia, podobne ako kedysi proces dýchania. Tak ako pri procese dýchania vdychujeme čerstvý kyslík a vydychujeme nepotrebný uhličitý vzduch, tak sa podobný proces odohráva vo všetkom našom zmyslovom vnímaní.

Dajme tomu, že niečo vidíte. Uvedme radikálny prípad. Dajme tomu, že vidíte plameň, že sa pozeráte na plameň. Tu sa deje niečo, čo môžeme porovnať s nadychovaním, ibaže v jemnejšom zmysle. Podobné veci môžete robiť s každým zmyslom. Potom zavriete oči a máte následný obraz plameňa, ktorý sa dokonca postupne mení, odznieva, následne znie, ako hovorí Goethe. Na tomto **procesе prijímania svetelného dojmu a nasledovného doznievania**, sa okrem toho, čo je čisto fyziologické, veľmi zúčastňuje ľudské éterické telo. Ale v tomto procese tkvie niečo veľmi významné. *Je v ňom teraz oná duševnosť, ktorá bola pred troma tisícročiami vdychovaná a vydychovaná spolu so vzduchom.* A musíme sa preto učiť vhladať do zmyslového procesu v jeho preduševňovaní podobným spôsobom, ako sa vhládalo pred troma tisícročiami do procesu dýchania.

To súvisí s tým, že človek, možno povedať, žil pred tromi tisícročiami v akejsi nočnej kultúre. Jahve sa zjavoval prostredníctvom svojich prorokov z nočných snov. My však musíme jemnosti svojho styku so svetom utvárať tak, že prijímame svet nie len zmyslovými vnemami, ale aj duchovne. Musíme si byť istí, že *s každým svetelným lúčom, s každým tónom, s každým pocitom tepla a s ich doznievaním vstupujeme do vzájomného duševného styku so svetom*, a tento výmenný styk sa musí stať pre nás niečím významným. Môžeme však získať aj oporu, že to tak je.

Vyložil som Vám, že mystérium na Golgote sa udialo vo štvrtom poatlantskom období, ktoré začína, ak chceme počítať presne, rokom 747 pred Kr. a uzatvára sa rokom 1413 po Kr. Do prvej tretiny tohto obdobia spadá mystérium na Golgote. Ľudia však najskôr chápali toto mystérium na Golgote pomocou dozvukov starého spôsobu myslenia, starej kultúry. No spôsob jeho chápania sa musí stať niečím celkom novým. Starý spôsob je opotrebovaný. Na pochopenie mystéria na Golgote už nestačí. A mnohé pokusy uschnúť k tomu ľudské myslenie sa ukázali ako už nevhodné, nedostačujúce.

Všetky tie veci, ktoré sa prejavujú navonok hmotne, majú aj svoju duchovno-duševnú stránku. A všetky veci, ktoré sa zjavujú duchovno-duševne, majú aj svoju vonkajšiu materiálnu stránku. Skutočnosť, že zemský vzduch bol zbavený svojej duševnosti, takže človek už nedýcha pôvodne oduševnený vzduch, mala vo vývoji ľudstva významný duchovný účinok. Tým, že človek prijímal dýchaním dušu, s ktorou sám bol pôvodne spriaznený, ako sa hovorí na začiatku Starého zákona: "A Boh vdýchol človeku odém ako živú dušu" – týmto vdychovaním duševna človek získaval vedomie preexistencie duševna, o existencii duše pred jej zostúpením do fyzického

tela zrodením, či počatím. A rovnakou mierou, akou proces dýchania prestával byť oduševnený, strácal človek vedomie preexistencie duševna. A dokonca, keď sa v tomto štvrtom poatlantskom období objavil Aristoteles, nebola už možnosť prehliadnuť ľudskou silou chápania duševnú preexistenciu. Nebolo to už možné.

Historicky stojíme pred podivným faktom, že do pozemského vývoja vstupuje najväčšia udalosť, udalosť Kristova, a že ľudstvo musí najskôr dozrieť pre to, aby ju pochopilo. Je schopné ešte zachytiť vyžarovanie mystéria na Golgote starými zvyškami chápania, ktoré pochádzajú ešte z prakultúr. Potom sa však táto schopnosť stráca a dogmatika sa stále viac a viac vzdďaľuje od pochopenia mystéria na Golgote. Cirkev zakazuje veriť v preexistenciu nie preto, že by nebola zlučiteľná s mystériom na Golgote, ale preto, že od-duševnením vzduchu vypršala ľudská schopnosť chápania, ktorá to vedomie o preexistencii predtým dostávala ako silu do duše. Z vedomia hlavy sa preexistencia vytratila.

Až získame opäť oduševnenosť svojich zmyslových vnemov, budeme mať opäť priesečník a v tomto bode kríženia budeme uchopovať ľudskú vôľu, ktorá prúdi nahor z tretej vrstvy vedomia, ako som vám to po tieto dni charakterizoval. (tj. vedomia spánku. Tak ako z druhej - snovej vrstvy prúdi cítenie a z prvej - bdelej vrstvy prúdi myslenie – pozn. prekl.). Potom budeme mať súčasne niečo subjektívne-objektívneho, ako po tom toľko túžil Goethe. Potom budeme mať možnosť postihnúť najskôr jemným spôsobom, v akom podivnom vzťahu je tento zmyslový proces človeka k vonkajšiemu svetu.

Predstavy, akoby vonkajší svet na nás iba pôsobil a my na to iba reagovali, sú veľmi hrubé. Všetko, čo sa v tomto zmysle rozpráva, sú iba neohrabané predstavy. Skutočnosťou skôr je, že z vonkajška do vnútra prebieha určitý duševný proces, ktorý je uchopovaný hlboko podvedomým, vnútorným duševným procesom, takže oba procesy sa vzájomne prekrížia. Z vonkajška pôsobia do nás svetové myšlienky, z vnútra pôsobí ľudská vôľa smerom von. Ľudská vôľa a svetové myšlienky sa krížia v onom bode kríženia, kde sa kedysi krížilo v dychu objektívne so subjektívnym.

Musíme sa naučiť cítiť, ako cez naše oči pôsobí naša vôľa a ako v skutočnosti aktivita zmyslov prechádza ľahunko do pasivity, čím sa svetové myšlienky križujú s ľudskou vôľou. Musíme vyvíjať túto novú jogovú vôľu.

Tým sa nám opäť sprostredkováva niečo podobného, ako sa pred tisícročiami sprostredkovávalo ľuďom v procese dýchania. Naše ponímanie sa musí stať omnoho duševnejším, o mnoho duchovnejším.

Pozrite sa, o takéto veci usiloval Goethov svetový názor. Goethe chcel poznať čistý fenomén, čistý jav, to, čo nazýval prafenoménom, prajavom, do čoho zahŕňal iba to, čo z vonkajšieho sveta pôsobí na človeka, bez toho, aby sa do toho vmiešavala luciferská myšlienka, ktorá vychádza z hlavy človeka. Táto myšlienka by mala slúžiť iba na usporiadanie fenoménov. Goethe neusiloval o prírodný zákon, ale o prafenomén. To je na ňom to významné.

Ak však dospejeme k tomuto čistému javu, k tomuto prafenoménu, potom máme vo vonkajšom svete niečo, čo nám umožňuje pri nazeraní vonkajšieho sveta pociťovať aj rozvíjanie svojej vôle. Potom sa opäť vyšvihujeme k niečomu objektívne-

subjektívnemu, ako to bolo napríklad ešte v starom hebrejskom učení. Musíme sa naučiť nehovoriť stále iba o protiklade medzi materiálnym a duchovným, ale *musíme poznávať práve pri zmyslovom vnímaní, ako to hmotné a duchovné navzájom na seba pôsobí v jednote prelínania sa.*

Až nebudeme prírodu vidieť iba materiálne a ani nebudeme do prírody iba niečo duševného prifantazírovať, potom to, čo nastúpi, stane sa pre nás niečím, čím bola pred troma tisícročiami kultúra Jahveho, tak nebude pre nás to, čo nastane, ak už nebudeme prírodu vnímať materiálne, ani tak, ako ju vnímal trebárs Theodor Fechner, ktorý si do prírody niečo duševného prifantazíroval. Ak sa naučíme spolu so zmyslovým nahliadaním prijímať to, čo je v prírode duševné, potom získame k vonkajšej prírode Kristov vzťah. Tento Kristov vzťah k vonkajšej prírode bude akýmsi druhom duchovného procesu dýchania.

Oporu môžeme nájsť v tom, že budeme stále viac poznávať, teraz však vďaka zdravému ľudskému rozumu: áno, preexistencia je niečo, čo je základom nášho duševného bytia. A musíme tú čisto egoistickú predstavu o post-existencii duševna, ktorá je egoistická, pretože vyplýva z našej potreby byť tu po smrti, doplniť poznaním o pre-existencii duševna. Musíme sa iným spôsobom opäť **vzchopiť k nazeraniu skutočnej večnosti duše. To je to, čo môžeme nazývať michaelskou kultúrou.**

Ak kráčame svetom vo vedomí, že s každým pohľadom, s každým tónom, ktorý počujeme, prúdi do nás niečo duchovného, alebo prinajmenšom duševného, a že súčasne zo seba do sveta vysielame niečo duševné, tak sme dosiahli vedomie, ktoré ľudstvo potrebuje pre budúcnosť.

Vrátim sa ešte raz k obrazu. Pozeráte sa na plameň. Zavriete oči a vidíte doznievajúci obraz. Je to iba subjektívny proces? Tak to hovorí dnešný fyziológ. Nie je to ale pravda. V svetovom éteri to znamená proces objektívny, tak ako je vo vzduchu objektívnym procesom prítomnosť kyslíčnika uhličitého po vydýchnutí. Do svetového éteru vtláčate obraz, ktorý pociťujete ako následne znejúci obraz. To nie je iba subjektívny, to je objektívny proces.

Pozrite sa, tu máte niečo objektívne. Tu je vám umožnené poznať, ako niečo čo sa odohráva vo vás, je súčasne jemným spôsobom svetový proces, pokiaľ si uvedomíte: pozerám sa na plameň, zatváram oči, nechávam plameň doznievať – následne znie, aj keď máte oči otvorené, lenže to nepozorujete – potom je to niečo, čo sa nedeje iba vo mne, ale niečo, čo sa deje vo svete.

Tak to nie je iba pri plameni. Stretávam sa s nejakým človekom a hovorím: tento človek povedal to, či ono, čo môže byť pravdivé, či nepravdivé – potom je toto úsudok, morálne alebo intelektuálne jednanie vo vnútri. Odznieva to rovnako ako plameň. Je to objektívny svetový proces. Ak si myslíte o svojom blížnom niečo dobré, následne to znie a je to vo svetovom éteri ako svetový proces, ak si myslíte niečo zlé, následne to znie ako objektívny proces. Nemôžete uzavrieť vo svojej komôrke to, čo vnímate vo svete a čo o ňom súdite.

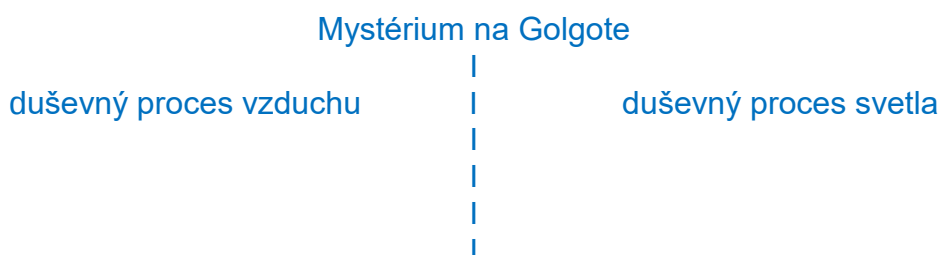
Zdanlivo to vo svojom ponímaní robíte v sebe, avšak je to svetový objektívny proces. Tak ako si bol v treťom období človek vedomý toho, že proces dýchania bol súčasne niečím, čo sa deje v ňom a súčasne bol aj objektívnym procesom, tak si

musí ľudstvo v budúcnosti uvedomiť, že duševno, o ktorom som hovoril, je súčasne objektívnym svetovým procesom.

Táto zmena vedomia je niečím, čo vyžaduje, aby viac zosilnela ľudská duševná nálada, než ako je dnes človek navyknutý. Znamená to začiatok michaelskej kultúry: preniknúť sa týmto vedomím. Ak chápeme svetlo ako reprezentanta zmyslového vnemu, musíme sa vyšvihnúť k tomu, myslieť si toto svetlo oduševnené, tak ako bolo pre človeka druhého, tretieho tisícročia pred Kr. samozrejme myslieť oduševnený vzduch, pretože takým aj bol.

Musíme si dôkladne odvyknúť vidieť vo svetle to, čo v ňom vidí materialistická doba. Musíme si dôkladne odvyknúť veriť, že zo Slnka vyžarujú iba tie vlnenia, o ktorých hovorí dnešná fyzika a obecné vedomie ľudstva. Musí nám byť jasné, že *na perutiach svetla k nám preniká svetovým priestorom duša*. A súčasne si musíme uvedomiť, že v dobe, ktorá predchádzala našej, to tak nebolo. V predchádzajúcej epoche prichádzalo k ľudstvu vzduchom to isté, čo k nám teraz prichádza svetlom. Pozrite, to je objektívny rozdiel v pozemskom procese.

A ak budeme myslieť vo veľkom, uvedomíme si, že vo vývoji Zeme môžeme pozorovať: oduševnený proces vzduchu - oduševnený proces svetla. A do prostriedku sa začleňuje a prechod z jedného do druhého tvorí mystérium na Golgote.



Milí priatelia, pre prítomnosť a pre budúcnosť ľudstva nestačí si vymýšľať nejaké báje v abstrakciách o duchu a upadať do nejakého hmlistého panteizmu a podobne, ale ide o to, aby dnešné ľudstvo začalo skutočne poznávať to, čo pociťuje iba ako materiálny proces, aby sme to poznávali aj v jeho oduševnenosti.

Ide o to, aby sme sa naučili hovoriť: v dobe pred mystériom na Golgote mala Zem určitú atmosféru. V tejto atmosfére bola duša, ktorá patrila k duševnosti človeka. Teraz má Zem atmosféru zbavenú duševnosti, ktorá by patrila k duši človeka. Zato to isté duševno, ktoré bolo predtým vo vzduchu, vniklo do svetla, ktoré nás objíma od rána do večera. Umožnil to Kristus tým, že sa spojil so Zemou. Takže behom pozemského vývoja sa vzduch a svetlo stalo aj duchovno-duševne niečím iným.

Milí priatelia, je detinské, popisovať vzduch a svetlo počas tisícročí, v ktorých sa odohrával pozemský vývoj, len čisto materiálne. Vzduch a svetlo sa vnútorne stali niečím iným. Žijeme v inej atmosfére, v inom svetelnom okruhu, než žili naše duše vo

svojich predošlých pozemských vteleniach. Ide o to, naučiť sa poznávať to, čo je navonok materiálne, ako duchovno-duševné.

Nedá sa považovať za skutočnú duchovnú vedu, keď ľudia na jednej strane popisujú čisto materiálne bytie, ako sú dnes zvyknutí, a povedľa toho – ako určitú dekoráciu – mimochodom povedia: ale v tomto hmotnom je všade aj duch! Áno v tomto smere sú ľudia pozoruhodní, všade sa chcú uchýľovať k abstrakcii. Avšak pre budúcnosť je treba materiálne a duchovné nerozlišovať abstraktným spôsobom, *ale v hmote samotnej hľadať ducha, takže je možné popisovať ho súčasne ako duchovné a v duchovnom poznávať prechod do hmotného, účinok v hmotnom. Až toto dosiahneme, až potom dosiahneme poznanie človeka samotného.*

„Krv je celkom výnimočná šťava“, ale to, o čom sa dnes hovorí vo fyziológii, vôbec nie je výnimočná šťava, je to proste šťava, ktorej chemické zloženie sa udáva ako zloženie každej inej látky. Nie je to nič zvláštne. Avšak ak získame východisko, ako duševne správne vnímať metamorfózu vzduchu a svetla, až potom pozvoľna dôjdeme k tomu, aby sme aj človeka samotného pochopili duchovno-duševne vo všetkých jeho jednotlivých článkoch. Potom nebudeme mať abstraktnú látku a abstraktného ducha, ale ducha, dušu a telo, ktoré sa navzájom prelínajú a spolupôsobia. To bude michaelská kultúra.